

Studeren met Open Bijbel

Bijbelstudie sectie voor de wat meer gevorderde Bijbellezer

De brief aan de Galaten

1. Inleiding en De wet en de gemeente

Inleiding op deze studie

Paulus' brief aan de Galaten is, evenals de andere brieven in het Nieuwe Testament, ontstaan vanuit een bepaalde situatie in de vroege gemeente. De uitbreiding van de evangelieverkondiging aan niet-Joden bracht onvermijdelijk de kwestie met zich mee van hun eventuele verplichting de wet van Mozes in acht te nemen. Het bezoek van Joodse christenen uit Judea aan de Joods-Grieks gemengde gemeente in Antiochië in Syrië, en de pas door Paulus en Barnabas opgerichte gemeenten in Galatië, dreigde de gemeente van Christus te marginaliseren tot één van de Joodse sekten. Niet-Joodse christenen mogen heel dankbaar zijn voor het door de Here geschonken helder inzicht van Paulus, de "apostel tot de heidenen", die in deze brief de fundamentele principes van nieuw leven in Christus op grond van geloof uitlegt.

Het zou jammer zijn als wij Paulus' brief opzij zouden leggen als een geschrift dat al lang geen actuele betekenis meer heeft. De menselijke natuur blijft onveranderd, en door de eeuwen heen hebben kerkelijke systemen mensen geleerd behoudenis te vinden in een stelsel van opgelegde regels. Keer op keer heeft de studie van deze brief mensen wakker gemaakt en bevrijd uit dienstbaarheid aan rituelen en menselijke geboden. Bovendien is er een tendens in een deel van het christendom terug te keren tot de Joodse wetten en inzettingen. En juist daartegen heeft Paulus in deze brief zo krachtig gewaarschuwd.

Inleiding op de brief aan de Galaten

Voordat we de brief gaan bestuderen, is het goed eerst het antwoord te zoeken op de vragen:

- Waar woonden deze 'Galaten'?
- Wanneer werd de brief geschreven?

Met 'Galatië' kon in Paulus' tijd zowel een geografische als een staatkundige aanduiding bedoeld zijn:

In het eerste geval werd dan het noordelijke, centrale plateau in Klein-Azië bedoeld, waar Keltische stammen zich in de derde eeuw v. Chr. hadden gevestigd.

In het tweede geval werd de Romeinse provincie in het centrale deel van het tegenwoordige Turkije bedoeld.

In de loop van zijn zogenoemde eerste zendingsreis trok Paulus met Barnabas door deze provincie. Zij stichtten gemeenten in Antiochië in Pisidië, Iconium, Lystra en Derbe. Als eerste deel van zijn tweede reis, die hem naar Europa zou brengen, ging Paulus – nu met Silas – weer naar deze gemeenten in Zuid-Galatië. Indien de apostel in het noordelijke deel van Galatië gemeenten heeft gesticht, moet dit op zijn tweede of derde reis zijn geweest. Lucas zwijgt hierover, en zijn verslag laat weinig ruimte om zo'n predikingscampagne in de tijd te plaatsen. Het zou ook een afwijking zijn van Paulus' strategie een dunbevolkt en afgelegen gebied te vermijden, ten gunste van de Romeinse hoofdwegen en scheepsroutes en de voornaamste centra van de beschaafde, Grieks sprekende bevolking daar.

Paulus schreef de brief aan de Galaten vanwege de druk die op de gemeenten werd uitgeoefend om de wet van Mozes in acht te nemen. De inhoud veronderstelt een kennis van het Oude Testament die onder de Keltische

stammen in Noord-Galatië niet te verwachten zou zijn. Sommige van de christelijke gelovigen in Zuid-Galatië echter waren daarvoor al 'vereerders van God'. Zij bezochten de synagogen, omdat zij werden aangetrokken tot de Joodse godsdienst, met zijn geloof in één God en zijn verheven moraal. Volle deelneming in de Joodse gemeenschap zou echter besnijdenis en inachtneming van de voorschriften van de wet van Mozes eisen, met als gevolg inlijving in het Jodendom en afscheid nemen van hun normale omgang met hun naasten. En hiervoor deinzen zij terug. Het zijn juist deze mensen die onder de invloed dreigden te komen van christelijke Farizeeën uit Jeruzalem.

Hun eerdere optreden in Antiochië in Syrië met de boodschap: "Indien u zich niet besnijden laat naar het gebruik van Mozes, kunt u niet behouden worden" (Hand 15:1), had in de gemeente daar grote onenigheid tot gevolg. Er werd besloten de zaak te bespreken op een vergadering in Jeruzalem, in tegenwoordigheid van de apostelen en de oudsten van de moedergemeente daar. Degenen die onrust hadden gezaaid, werden in het ongelijk gesteld; en er werd besloten geen andere verplichting op niet-Joodse gelovigen te leggen dan enkele beperkingen wat het gebruiken van voedsel betreft, en het zich onthouden van 'hoererij'. Dit laatste zou betrekking kunnen hebben op de verboden graden van bloedverwantschap in Leviticus 18, of op de wijdverbreide tempelprostitutie in Griekenland.

Als de eerste lezers van de brief aan de Galaten in het noordelijke gebied woonden, moet Paulus daarheen zijn gereisd na de vergadering in Jeruzalem. Daarbij komen we onvermijdelijk voor een aantal moeilijkheden te staan. Is het, bijvoorbeeld, aannemelijk dat – gezien de vroegere onenigheid hierover – Paulus hen niets zou hebben gezegd over het besluit dat in Jeruzalem werd genomen over de kwestie van de verplichting van niet-Joden? Ligt het niet voor de hand dat Paulus in zijn brief juist een beroep op dit doorslaggevende besluit zou doen? Zouden de wetgetrouwen, gezien de openlijke afkeuring van de verontrusting die zij in Antiochië hadden veroorzaakt, hun poging desondanks herhalen? Is het aannemelijk dat Petrus, na op de vergadering te Jeruzalem te hebben gesproken van "een juk op de hals van discipelen leggen, dat noch onze vadersen, noch wij hebben kunnen dragen", zich na het mede door hem aangenomen besluit in Jeruzalem zou terugtrekken van een gemeenschappelijke maaltijd met niet-Joodse christenen? Vandaar dat ik (A.H.) de voorkeur geef aan deze volgorde van gebeurtenissen:

47-48 na Chr.	Paulus en Banabas op Cyprus en in Zuid-Galatië
48-49	Broeders uit Judea gaan naar Antiochië en Zuid-Galatië
	Paulus schrijft in Antiochië de brief aan de Galaten
49	Vergadering in Jeruzalem

De wet en de gemeente

Spanningen in de vroege gemeente over de verplichtingen van niet-Joodse gelovigen.

Tijdens zijn predikingswerk trok Jezus mensen van allerlei slag, van Farizeeërs tot tollenaars, als zijn volgelingen. Hij heeft ze toen echter niet in nauwe onderlinge relatie in een eigen gemeenschap gebracht. Dat is pas na zijn dood en opstanding gebeurd, toen de apostelen en hun medewerkers Jezus' volgelingen als elkaars medeleden verenigden in plaatselijke gemeenten, die samen een wereldwijde gemeente vormden.

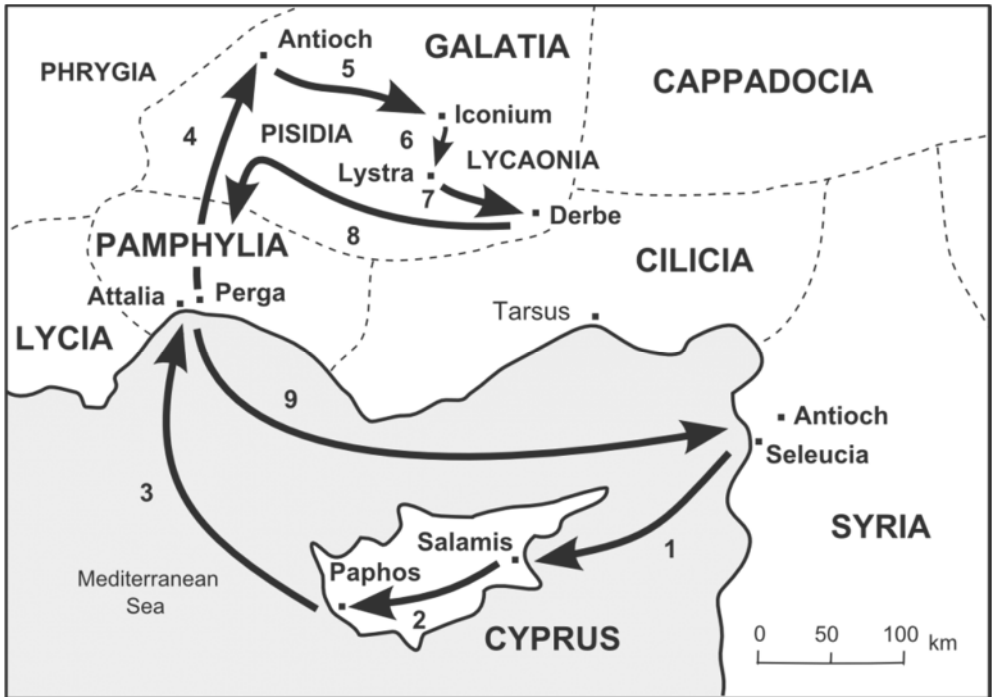
Het is niet verwonderlijk dat hun verschil in afkomst, opleiding en levenshouding aanleiding heeft gegeven tot uiteenlopende opvattingen over de consequenties van hun geloof in Christus. Dit geldt in het bijzonder voor de kwestie van de plaats van de wet van Mozes in het dagelijks leven en de verplichtingen van niet-Joden.

“Zondert Mij nu Barnabas en Saulus af voor het werk, waartoe ik hen geroepen heb” (Hand 13:2), zo luidt de profetische openbaring van de verhoogde Christus in de gemeente van Antiochië in Syrië op een moment van bijzondere toewijding en vasten. Deze gemeente is de eerste die zowel uit Joden als niet Joden bestaat, en voelt zich daarom bijzonder verantwoordelijk voor de voortgang van de evangelieverkondiging in de heidenwereld. Wellicht doelt dit “vasten bij de dienst van de Here” op een ernstige bezinning van de gemeente op de voortzetting en uitbreiding van haar taak.

De eerste zendingsreis

Gezegend door de gehele gemeente vertrekken Barnabas en Paulus eerst naar Cyprus en vervolgens naar het vasteland van Galatië. Zij maken, in eerste instantie, gebruik van de gelegenheid in de synagogen te spreken. Daar kunnen ze niet alleen hun eigen Joodse volksgenoten toespreken, maar ook de zogenaamde ‘vereerders van God’. Als zij in de synagoge in Antiochië in Pisidië naar Paulus luisteren, geven zij gretig gehoor aan zijn verrassende boodschap. Zij horen hem uitleggen dat de Joodse verwerping van Jezus van Nazaret, de Messias van Israël, voorzegd werd in de Joodse Schriften. Met de komst, kruisdood, opstanding en verhoging tot Gods Rechterhand van de Heiland is een nieuwe heilstijd aangebroken, zowel voor Joden als voor niet-Joden – de heidenen. Voortaan is het heil niet meer te vinden in het oude Jodendom,

maar door geloof in Christus Jezus, want “door Hem wordt u vergeving van zonden verkondigd; ook van alles, waarvan u niet gerechtvaardigd kon worden door de wet van Mozes, wordt ieder, die gelooft, gerechtvaardigd door Hem” (Hand 13:38,39). Een moeilijke boodschap voor Joden, die trots zijn op hun unieke privileges als volk en onwillig zijn ze prijs te geven, maar een gelegenheid om behouden te worden die de ‘vereerders van God’ met dankbaarheid aangrijpen.

Toen nu de heidenen dit hoorden ...

Volgens zijn gebruikelijke methode geeft Lucas ons een uitvoerig verslag van Paulus' optreden in Antiochië in Pisidië, omdat het typerend is voor vele andere situaties als het evangelie overal verkondigd wordt: “En de volgende sabbat kwam bijna de gehele stad bijeen om het woord van God te horen. Maar toen de Joden de scharen zagen, werden zij vervuld met nijd en spraken, lasterende, tegen hetgeen door Paulus gezegd werd. Maar Paulus en Barnabas zeiden vrijmoedig: Het was nodig, dat eerst tot u het woord van God werd gesproken, maar nu u het verstoot en u het eeuwige leven niet waardig keurt, zie, nu wenden wij ons tot de heidenen ... Toen nu de heidenen dit hoorden, verblijdden zij zich en verheerlijkten het woord van de Here ... en het woord van de Here verbreidde zich door het gehele land” (Hand 13:44-49).

De reactie van de toehoorders in Antiochië in Pisidië zal typerend blijken te zijn voor vele andere plaatsen waar de evangelieverkondigers aankomen. De heidenen blijken ontvankelijker te zijn voor de heilsboodschap dan de Joden. “Het geschiedde evenzo te Iconium”, merkt Lucas op bij de voortzetting van zijn relaas. Door Joodse opstokerij verdreven uit de ene stad na de andere, slagen Barnabas en Paulus erin toch plaatselijke gemeenten te stichten. Als ze tenslotte weer naar hun eigen gemeente terugkeren, geven zij een hartverwarmend verslag dat aanleiding geeft tot grote dankbaarheid. Onder de broeders die luisteren zijn er enkelen die, na de terechtstelling van Stefanus, uit Jeruzalem waren verdreven. Verre van ontmoedigd te zijn, waren zij na aankomst in Antiochië, begonnen met rechtstreekse prediking tot de heidenen. Nu slaan ze de aanwijzingen van de zegen van de Here op de arbeid van Paulus en Barnabas met voldoening gade, als het onmiskenbare bewijs dat het evangelie niet alleen voor de Joden, of voor in het Jodendom ingelijfde heidenen is, maar voor allen die Christus als Heiland aanvaarden.

Christelijke Farizeeën in Jeruzalem

Het duurt niet lang voordat dit alles ter ore van de gemeente in Jeruzalem komt, waar het bericht met gemengde gevoelens wordt ontvangen; vooral onder degenen die vroeger Farizeeën waren. Als gevolg van hun geloof en doop in Christus waren ze overgegaan van de ene Joodse godsdienstige groepering – de zogenoemde ‘sekte van de Farizeeën’ – tot een andere, die men “de sekte van de Nazoreeërs” noemde, de volgelingen van Jezus van Nazaret.

Hoewel deze overgang een grote sprong was, brachten ze veel van hun vroegere geestelijke bagage met zich mee in hun nieuwe leven. Gehoorzaamheid aan de wet van Mozes bleef voor hen van fundamenteel belang. Had Jezus niet gezegd dat Hij gekomen was om de wet te vervullen, en had Hij niet de voorschriften van Mozes zelf in acht genomen? Zijn scherpe kritiek gold niet de wet zelf, maar de ontkrachting ervan door de traditionele uitleg en toepassing van de kant van de in aanzien staande Farizeeën en schriftgeleerden. Hij richtte zich vooral op de onevenwichtige, zelfs vitterige, aandacht voor uitwendige kleinigheden, die ten koste ging van het morele doel van de wet; op de haarkloverij, casuïstiek (het toepassen van algemeen geldende regels op concrete gevallen) en huichelarij van mensen die al te zeer op de eer van anderen waren gesteld. Niet de wetsbetrachting, maar juist haar ontkrachting was zijn verwijt: “Zo hebt u het woord van God van kracht beroofd ter wille van uw overlevering” (Mat 15:6).

Voor deze christenen afkomstig uit de Farizeeën was geloof in Christus dus eerder een toevoeging aan, dan een radicale verandering van hun vroegere zienswijze. Het heil was voor hen zowel uit de Joden als uit Jezus, en de weg van behoudenis voor niet-Joden ging, zoals altijd, via besnijdenis en inachtneming van de wet van Mozes.

Verontrustende ontwikkelingen

Zulke wetsgetrouwe Farizeeën in de gemeenten van Christus in Judea werden al snel geconfronteerd met medegelovigen, vooral Joden uit het buitenland, die gewoonlijk minder nauwgezet waren dan hun in het land Israël wonende volksgenoten. Zij waren ongetwijfeld ongerust toen Stefanus voor de Joodse Raad werd gebracht vanwege de aanklacht: “Wij hebben hem lasterlijke woorden tegen Mozes en God horen spreken ... Deze mens spreekt onophoudelijk lasterlijke woorden tegen deze heilige plaats en de wet, want wij hebben hem horen zeggen, dat deze Jezus, de Nazoreeër, deze plaats zal afbreken en de zeden veranderen, die Mozes ons heeft overgeleverd” (Hand 6:11-14). Niet alleen werden hun pogingen mede-Joden tot geloof in Christus te brengen daardoor ernstig bemoeilijkt, maar zij waren zelf slachtoffers van de haat en zware vervolging van ‘de Nazoreeërs’ na de terechtstelling van Stefanus.

De bekering van Cornelius en zijn huisgenoten had nieuwe stof voor onrust geleverd. Niemand minder dan de vooraanstaande apostel Petrus was het

huis van een niet-Jood binnengegaan en had daar met niet-Joden aan één tafel gegeten! Geen wonder dat hij bij zijn terugkeer naar Jeruzalem ter verantwoording werd geroepen: “zij, die uit de besnijdenis waren, verschilden met hem van mening, en zij zeiden: U bent binnengegaan bij onbesnedenen en hebt met hen gegeten” (Hand 11:2,3). De aanduiding “die uit de besnijdenis zijn” lijkt op een herkenbare groepering binnen de gemeente van Jeruzalem. En gezien hun latere houding (Hand 15:1) lijkt het onwaarschijnlijk dat zij zelf ingestemd hebben met anderen in de gemeente, die “tot rust kwamen en verheerlijkten God, zeggende: Zo heeft dan God ook de heidenen de bekering ten leven geschonken” (Hand 11:18). Zij zouden niet kunnen ontkennen dat Petrus bovennatuurlijke aanwijzingen had gekregen om naar Cornelius te gaan, en de uitstorting van de Heilige Geest op allen in het huis van Cornelius die Petrus’ toespraak hoorden was ook niet te ontkennen. Maar wie zou kunnen bewijzen dat dit merkwaardige gebeuren niet eerder als een uitzondering op de algemene regel gezien moest worden, die geen afbreuk deed aan de algemene noodzaak de besnijdenis en de Joodse spijswetten in acht te nemen?

de bekering van Cornelius en zijn huisgenoten had nieuwe stof voor onrust geleverd. Niemand minder dan de vooraanstaande apostel Petrus was het huis van een niet-Jood binnengegaan en had daar met niet-Joden aan één tafel gegeten! Geen wonder dat hij bij zijn terugkeer naar Jeruzalem ter verantwoording werd geroepen: “zij, die uit de besnijdenis waren, verschilden met hem van mening, en zij zeiden: U bent binnengegaan bij onbesnedenen en hebt met hen gegeten” (Hand 11:2,3). De aanduiding “die uit de besnijdenis zijn” lijkt op een herkenbare groepering binnen de gemeente van Jeruzalem. En gezien hun latere houding (Hand 15:1) lijkt het onwaarschijnlijk dat zij zelf ingestemd hebben met anderen in de gemeente, die “tot rust kwamen en verheerlijkten God, zeggende: Zo heeft dan God ook de heidenen de bekering ten leven geschonken” (Hand 11:18). Zij zouden niet kunnen ontkennen dat Petrus bovennatuurlijke aanwijzingen had gekregen om naar Cornelius te gaan, en de uitstorting van de Heilige Geest op allen in het huis van Cornelius die Petrus’ toespraak hoorden was ook niet te ontkennen. Maar wie zou kunnen bewijzen dat dit merkwaardige gebeuren niet eerder als een uitzondering op de algemene regel gezien moest worden, die geen afbreuk deed aan de algemene noodzaak de besnijdenis en de Joodse spijswetten in acht te nemen?

Verwikkelingen in Antiochië

Voor deze christelijke Farizeeën is er nu in Antiochië een onverdraaglijke situatie ontstaan. Buitenlandse Joden, die uit Jeruzalem moesten vluchten en zich

in Antiochië hebben gevestigd, zijn overgegaan tot rechtstreekse evangelisatie onder de heidenen. En evenals in het geval van Cornelius blijven de bewijzen van Gods zegen niet uit: “de hand van de Here was met hen, en een groot aantal kwam tot het geloof en bekeerde zich tot de Here” (Hand 11:21). Barnabas werd vanuit Jeruzalem daarheen gestuurd om de zaak te onderzoeken. Hij was een sympathieke man die, mogen we aannemen, niet de keus was van de christelijke Farizeeën. Ook Petrus is daarheen gegaan, mogelijk na zijn bevrijding uit de gevangenis (Hand 12:17). Dat hij de betekenis van het visioen van reine en onreine dieren – dat hij in Joppe had gezien – niet was vergeten, blijkt uit zijn aanvankelijke bereidheid aan één tafel met de christelijke niet-Joden in Antiochië te eten. Maar wanneer leden van de gemeente van Jeruzalem daar ook komen, stopt hij daarmee, of loopt misschien zelfs weg van een maaltijd “uit vrees voor de besnedenen” (Gal 2:11,12).

De reactie op de zendingsreis van Paulus en Barnabas

Alsof dit alles nog niet erg genoeg was, kregen zij bericht van de terugkeer van Paulus en Barnabas van hun reis naar Klein-Azië. Zij hoorden dat – terwijl het merendeel van de Joden die zij toespraken het evangelie verwierp – vele niet-Joden hun boodschap met gretigheid ontvingen. Paulus en Barnabas hebben gemeenten gesticht die grotendeels uit deze niet-Joden bestaan, en waar men noch besneden wordt noch de bepalingen van Mozes in acht neemt.

Het is niet uit het verslag van Lucas in zijn boek, de Handelingen van de apostelen, maar uit Paulus’ brief aan de gemeenten van Galatië dat wij iets meer te weten komen van de drastische stap die deze ultra wetsgetrouwe christelijke Joden nu ondernemen: de bekeerlingen in Galatië direct benaderen met dezelfde leer waarmee zij al eerder onrust hebben gezaaid in de gemeente van Antiochië in Syrië: “Indien u zich niet besnijden laat naar het gebruik van Mozes, kunt u niet behouden worden” (Hand 15:1). Nu blijkt dat velen voor deze leer ontvankelijk zijn.

Zo’n ingrijpend verschil van mening over het fundamentele vraagstuk van wat nodig is om behouden te worden, vereist een besluit dat in alle gemeenten erkend zal worden. Daarom wordt er besloten een vergadering in Jeruzalem te houden, om de netelige kwestie te bespreken en het pleit voor eens en voor altijd te beslechten. Het resultaat is het besluit geen “juk op de hals van de discipelen te leggen, dat noch onze vaders, noch wij hebben kunnen dragen” (Hand 15:10).

Het dreigende gevaar

Intussen kampt Paulus met een droevig stemmende verandering onder zijn bekeerlingen, die heel zijn werk in de heidenwereld – waartoe hij door Christus is geroepen – dreigt te ondermijnen, en niet-Joden in de gemeente tot tweederangs leden te maken. Vandaar zijn meesterlijke brief aan de Galaten.

A.H.